

Panorama Soruyor

Türkiye-ABD İlişkilerinde Neler Oluyor?

Mustafa Aydın

Biden yönetiminin göreve gelmesinden sonra Türkiye-ABD ilişkileri nasıl gelişecek?

ABD Kongresi'nin 2019'dan beri uyguladığı fiili ambargoyu da dikkate alarak, CAATSA yaptırımları ilişkileri nasıl etkileyecek?

Kuşkusuz ki, Türk-Amerikan ilişkileri, 200 küsur yıllık tarihinin en zor dönemlerinden birinden geçiyor. Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana çeşitli alt dönemlerden geçen ilişkiler, özellikle son yedi-sekiz yılda bir sorunlar yumağına dönüşmüş durumda. Artık kimse pozitif bir gündemden bahsetmediği gibi, arada bir farklı arayışlar gündeme gelse de ilişkiler bir türlü rayına oturtulamıyor. Mevcut sorunların çözülememesi bir yana, her yeni gelişmeyle ek sorunlar biriktiriliyor.

Prof. Dr. Mustafa Aydın

*Uluslararası İlişkiler Konseyi Yönetim Kurulu Başkanı;
Kadir Has Üniversitesi*

Böyle bir ortamda gerçekleşen ABD başkanlık seçimleri sonucunda seçimi kazanan Joe Biden döneminde ilişkilerin nasıl gelişeceği, ne tür konuların öne çıkacağı daha yeni tartışmaya açılmışken, 14 Aralık'ta mevcut ABD Başkanı Donald Trump'ın uzunca bir süredir ilişkilerin üzerinde Demokles'in Kılıcı gibi asılı duran "ABD'nin Hasımlarıyla Yaptırımlar Yoluyla Mücadele Etme Yasası" (CAATSA) çerçevesinde Türkiye'ye uygulanacak beş yaptırımı seçerek, yaptırım direktifini imzaladığı haberi ABD Dışişleri Bakanı Mike Pompeo tarafından kamuoyuna açıklandı.

Yaptırımları Başkan Trump'ın devreye almasının avantajlarına işaret edenler ile güncel yaptırımlarla 1975 ile 1978 yılları arasında Türkiye'ye uygulanan ABD silah ambargosunu karşılaştıranların yanı sıra, ABD'nin Türkiye'nin Rusya'dan aldığı S-400 füzelerinden duyduğu rahatsızlık ile Türkiye'nin ABD'nin Suriye'de PYD/YPG'ye verdiği destekten duyduğu rahatsızlığı gündeme getirenler oldu. Arada elbette ilişkilerin yapısal olarak sorunlu boyutuna işaret edenler ile iki ülkenin birbirlerinden vaz geçemeyeceklerini söyleyenler de oldu.

Gelinen noktada, herkesin üzerinde anlaşıldığı nokta, ilişkilerin çok boyutlu olduğu, ama iç içe geçen çetrefil bir sorunlar yumağının bu çok boyutluluğu olumlu yönde

kullanmaya izin vermediği ve iki taraf da iyi niyetle hareket etse ve daha kötüye gitmeyi istemese dahi, ilişkilerin mevcut dinamiğinin keskin bir kopuşu gündeme getirme ihtimalinin hiç de yabana atılmayacak düzeyde olduğu.

Bu ortamda Panorama olarak, iki ülke ilişkilerini yakından izleyen uzmanlara, CAATSA yaptırımları ve değişen ABD yönetimini de dikkate alarak, ilişkilerin geleceği konusundaki görüşlerini sorduk. Sorularımıza değerli katkılarıyla karşılık veren **Emel Parlar Dal, Çağrı Erhan, Evren Çelik Wiltse, Özgür Ünlühisarcıklı, Barçın Yinanç, Ayşegül Sever, Aslı Aydıntaşbaş, Özgür Özdamar** ve **Binnur Özkeçeci Taner**'e teşekkür eder, keyifle okumanızı dileriz.

***** ***** ***** *****

Biden Döneminde Türk-Amerikan İlişkileri Transatlantik Boyuta Çekilecek

Prof. Dr. Emel Parlar-Dal, Marmara Üniversitesi

Joe Biden döneminde Türk-Amerikan ilişkilerinin Donald Trump döneminde gördüğümüz kişiselleşmiş diplomasi üzerinden değil, daha çok transatlantik boyutun öne çıktığı kurumsal ilişkiler üzerinden yürüyeceğini düşünüyorum. Bu

aslında bir ölçüde ilişkilerin eski normale dönmesi anlamına da geliyor. Geçen hafta AB'nin de Türkiye ile ilişkilerinin geleceği ve Doğu Akdeniz özelinde Türkiye'ye karşı yaptırımlar aracılığıyla caydırıcı bir diplomasi izleyip izlemeyeceği kararını Mart 2021'e bırakması ve Biden yönetimiyle koordinasyonlu bir Türkiye politikası izleme kararı alması, önümüzdeki dönemde Türk-Amerikan ilişkilerinde transatlantik ağı, ki bunun içine NATO da giriyor, daha önemli hale geleceğinin en önemli işareti.

İki ülke ilişkilerinin Soğuk Savaş döneminden bugüne seyrine baktığımızda, Trump dönemini bazı açılardan istisnai bir dönem ya da bir ara dönem olarak görmek mümkün. Yaşanan krizlere rağmen Trump dönemi, esasen Türkiye'nin bölgesinde manevra alanını genişlettiği bir dönem. **Trump'ın çok taraflılığı, uluslararası kuruluşları ve ortaklığı zayıflatan dış politikasının tersi bir dış politika çizgisi izleyeceğini öngördüğümüz Biden yönetimi döneminde Türkiye'nin özellikle bölgesinde eskisi kadar esnek ve sınırlarını kendisinin belirlediği bir politika izlemesi zor görünüyor.**

Öte yandan gerek Biden yönetiminin gerekse de Ankara'nın ilişkilerdeki pürüzleri öne çıkaran bir politika izlemekten ziyade diplomasi üzerinden ilişkilere olumlu bir yeni başlangıç yapmak isteyeceği söylenebilir. Malumun ilanı olan CAATSA yaptırımlarının Türk Savunma Sanayi açısından "olumlu" anlamda ikinci bir Amerikan silah ambargosu etkisi yapacağını öngörmek kısa vadede imkânsız. Türkiye'nin kısa vadede gerek Batı'dan gerekse de Batı dışından yeni bir tedarik ağı yaratması kolay olmayacak. Yaptırımların etkisini Savunma Sanayi Başkanlığı dışında başka kurumlar üzerinden yeni bir tedarik mekanizması oluşturularak azaltmak istense de savunma sanayi tedarikinin her şeyden önce bir diplomatik mesele olduğunu hatırlamak gerekir.

Öte yandan, savunma sanayi başlığı altında ABD'nin Çin'e uyguladığı yaptırımlara benzer yaptırımları NATO müttefiki bir devlete uygulanması esasen NATO açısından da arzu edilen bir gelişme değil. **Orta ve uzun vadede bu yaptırım durumunun sürdürülebilir olmasının imkansızlığının transatlantik ağ diplomasisinin harekete geçmesine neden olacağını ve Biden döneminde ikili ilişkilerde diplomasinin öne çıkacağını öngörebiliriz.** Ankara'nın

yaptırımlara verdiği ölçülü tepki bu krizi yönetilebilir boyuta çekme ve Biden dönemine yumuşak bir geçiş yapma isteğinde olduğu izlenimi uyandırıyor. Biden yönetiminin de gerek AB'nin gerekse de kendi ülkesinin yaptırım politikaları sonucunda Türkiye'nin marjinalleşmesinin transatlantik ittifakın çıkarına olmayacağını öngöreceğini düşünüyorum.

İlişki Durumu: Karmaşık

Prof. Dr. Çağrı Erhan, Altınbaş Üniversitesi

2021 İstanbul'daki ABD elçiliğinin açılışının 190. Yıldönümüne tanıklık edecek. İki asra yaklaşan Türk-Amerikan diplomatik ilişkilerinde kriz hiç eksik olmadı. Başlangıçta coğrafi uzaklık temasların muhtevasını sınırlarken, ABD [beş deniz havzasındaki](#) görünürlüğünü artırdıkça ilişkilerdeki başlıklar ve problemler de arttı. İkinci Savaş'tan sonra müşterek tehdit algısı üzerinden kurulan ittifak ilişkiyi dikensiz gül bahçesine çevirmediği gibi, 1960-1980 arası yaşananlar halen süren karşılıklı güvensizliğin de fikirsel zeminini hazırladı. 1989'dan sonra, iki ülkenin beş deniz havzasındaki her teşebbüsünden mahdut işbirliği pencereleri açılırken, biri çözülmeyen diğeri mevcuda eklenerek büyüyen sayısız sorunlar ortaya çıktı. **İttifak, tarafların birbirlerine neredeyse kerhen tahammül**

ettikleri, yapısı girift, maksadı muğlak, hedefi müphem ve tarifi müşkül bir beraberliğe dönüştü.

Soğuk Savaş sonrası dönemde Amerikan siyasetinin “kendine özgü tabiatıyla”, Türkiye’nin ivme kazanan güç projeksiyonunun beraberinde getirdiği “dünyada yeniden konumlanma dürtüsünün” uyuşmazlığından neşet eden problemler heybesine son olarak CAATSA yaptırımları da katıldı. **İlişkilerin ontolojisinden kaynaklanan kronik sorunların Joe Biden döneminde de çözülmesi mümkün değildir.** Buna mukabil Biden’ın önem verdiği, çok-taraflılık, transatlantik ilişkilerin iyileştirilmesi ve Çin rekabetine karşı koyma gibi dışsal faktörlerin etkisiyle ABD’nin Türkiye’ye atfettiği anlam değişebilir.

Türkiye karşıtı baskı-çıkar grupları ve lobilerin Kongre üzerindeki menfi etkisi, Biden dönemine damga vurması beklenen çok taraflı stratejik vizyon çerçevesinde Türkiye’ye karşı daha kucaklayıcı bir tavır içine girilmesini zorlaştıracaktır. Türkiye’nin bölgesel çıkarlarıyla güvenlik kaygılarına kayıtsız kalan ve iç siyasete müdahale olarak algılanan eylemler ise Türkiye’den tepki alacaktır. Johnson mektubundan bu yana, milliyetçisinden muhafazakarına, ulusalcısından solcusuna Türk siyasi diskurunda “milli egemenlik” vurgusunda en fazla negatif atıf yapılan ülkenin ABD olduğu gerçeği ortadayken -şayet daha fazla yabancılaştırmak istenmiyorsa- Washington’un Türkiye ile ilgili atacağı adımlarda eskiye nazaran çok daha hassas olması beklenir.

Müttefiklikte déjà vu mu, ötesi mi? Türkiye’ye Yönelik CAATSA Yaptırımları

Prof. Dr. Ayşegül Sever, *Marmara Üniversitesi*

ABD Başkanı Donald Trump'ın, "ABD'nin Hasımlarıyla Yaptırımlar Yoluyla Mücadele Etme Yasası" (CAATSA) çerçevesinde Türkiye'nin savunma sanayiini hedef alan kararı giderayak onaylaması, son on yılda işbirliğinden ziyade artan krizlerle tanımlanan Türkiye-ABD ilişkilerinin kısa ve orta vadede düzelmesinin zorluğunu bir kez daha gösterdi. Türkiye'nin silah ve teknoloji alımları ile bunların finansmanına dair sınırlamalar, 2017 yılından bu yana Türkiye'nin S-400 füze savunma sistemini Rusya'dan almasıyla başlayan, sonrasında ABD'nin Ankara'yı F-35 savaş uçağı programından çıkarmasıyla gerginleşen sürecin sonucunda gelmesi beklenen yaptırımlar olup, bunların sadece kapsamı ve zamanlaması tartışılıyordu. Joe Biden dönemi Türkiye-ABD ilişkilerine neler getirecek diye tartışıp, yaptırım kararının Biden döneminde gündeme geleceği ihtimali üzerinde durulurken, Trump tarafından yaptırım kararının onaylanması sadece başkanlar üzerinden ikili ilişkilerde iyileşme/kötüleşme okumaları yapmanın ve ABD'de dış politikanın iç kaynakları diyebileceğimiz kurumsal ve iç politika süreçlerini gözardı etmenin faydasızlığını bir kez daha gösterdi.

Ocak 2021'de Biden döneminin başlamasıyla ikili ilişkilerde topyekûn bir farklılaşma beklentisi doğru olmasa dahi, Biden'ın dış politikasında ortaya çıkacak uygulama farklılıkları ve öncelikleri Ankara'yı yaptırımlar meselesi de dahil olmak üzere farklı şekillerde etkileyebilir. Örneğin, Biden'ın transatlantik ilişkilere önem vereceğini açıklaması, AB'nin Türkiye'ye yönelik yaptırım kararlarında Biden yönetimi ile eşgüdümüne gideceği sinyali, yakın gelecekte Türkiye'nin daha geniş bir Batı cephesiyle yaptırımlar konusunda karşı karşıya kalma riskini artırıyor. Daha da önemlisi, Rusya-ABD ilişkilerinin Biden döneminde giderek sertleşmesi ihtimali, Türkiye-ABD ilişkilerinde yaptırım meselesinin gündemde tutulup tutulmamasında ya da uzayıp uzamayacağına belirleyici olacaktır.

Türkiye-ABD ilişkilerinde, Kıbrıs meselesi, Ermeni soykırımı iddiaları, Suriye ve Doğu Akdeniz'de yaşanan anlaşmazlıklar, Gülen'in iadesi konusu gibi mevcut pek çok eski ve yeni sorunun varlığı düşünüldüğünde, CAATSA yaptırımları, ittifak ilişkisinin katmerlenen sorunlarına bir yenisini ekliyor ve Türkiye'ye uygulanan 1975-78 ABD silah ambargosunun toplumsal hafızadaki kötü izlerini güçlü bir şekilde hatırlatıyor. Bütün bunların ötesinde, Türkiye'nin CAATSA yaptırımlarına maruz kalan ilk ve şimdilik tek NATO ülkesi olması başlı başına yarım asırlık müttefiklik ilişkisi için fazlasıyla kaygı duyulması gereken bir noktaya işaret ediyor.

Türkiye'nin jeopolitik önemi, buna binaen gelişen stratejik işbirliği ve savunma imkanlarının paylaşılması, 1947 Truman Doktrininden bu yana Türkiye ile ABD ilişkilerinin odak noktası olmuştur. Bu nedenle Türkiye'nin güvenlik endişelerinin üst perdeden sürekli ifade edildiği bir konjunktürde, ilişkilerde Ankara'nın savunma ihtiyaçlarının karşılanmaması noktasına gelinmesi, Türkiye-ABD ittifakının dayandığı en önemli parametrenin adeta ortadan kalması anlamına gelecektir. Bununla birlikte, Türkiye için liberal Batı demokrasileriyle birlikte hareket etmenin, Soğuk Savaş döneminin jeostratejik parametreleri değişse de, ideolojik bir tercih olduğu gerçeği, bize yaptırımlar meselesini sadece askeri güvenlik gözlüğüyle okumanın sınırlılığını hatırlatmaktadır. Konunun bu yönünün önümüzdeki müzakere süreçlerinde hatırdan tutulması faydalı olacaktır.

Sonuç olarak, **CAATSA yaptırımları ile bir kez daha açığa çıkan şudur ki, özellikle son yıllarda sürekli kriz diplomasisi gerektiren, zarar kontrolü hesaplarının yapıldığı bir müttefiklik ilişkisi, özellikle NATO çerçevesinde düşünüldüğünde bir anomalidir.** Buna rağmen yeni projeksiyonlar, vizyon arayışları sürmelidir.

***** ***** ***** *****

Sorunun Temelinde Türkiye'nin Sadık Müttefik Rolünü Reddetmesi Var

Doç. Dr. Özgür Özdamar, Bilkent Üniversitesi

Türkiye-ABD ilişkilerinin yakın gelecekte “düzeleceğini” öngörmüyorum. Joe Biden yönetiminde ilişkilerin seyri çok değişmeyecektir. Hatta daha kötüye gitmesi bile beklenebilir.

Aslında ilişkiler 2013 senesinden beri kötü gidiyor. İlişkileri bozan çok faktör varsa da en önemlileri Suriye iç savaşı ile ilgiliydi. Zamanın Barack Obama yönetiminin Esad rejimini düşürme konusundaki isteksizliği, tüm Suriye sorununu sadece Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD)'in önlenmesine indirgemesi ve bu amaçla Suriye'deki PKK bağlantılı gruplarla işbirliği yapması, Türkiye'nin ise Esad karşıtı muhalif-mücahit gruplara destek vermesi ilişkileri olabildiğince germiştir.

Şimdi **hatırlamamız gereken şey şu: 2013-2017 arasında ilişkileri bu noktaya getiren kadro ABD'de yine iş başına geliyor.** Dışişleri Bakanından danışmanlara kadar Amerika'nın yeni dış politika kadrosu Obama-Biden yönetiminin bir benzeri olacak. **Türkiye'de ise karar alıcı zaten aynı.** Sorunlar hala yerli yerinde duruyor ve yenileri eklendi. 2020 Aralık ayında onaylanan CAATSA yaptırımları ilişkileri daha da gerdi. Bu şartlarda ilişkilerin kolayca ve çabuk düzelmesi şaşırtıcı olur.

Ben bu gerginliklerin temelinde çatışan çıkarlar ve Türkiye'nin Soğuk Savaş

döneminden kalma “sadık müttefik” rolünü son 25 senedir yavaş yavaş bırakması olduğunu iddia ediyorum. Başka bir ifade ile **ABD, Türkiye’nin kendi kararlarını alan ve uygulayan, görelî özerk, çıkarları gerektirdiğinde ABD ile çatışmaktan çekinmeyen dış siyasetinden pek hoşlanmıyor ve böyle bir Türkiye ile nasıl ilişki geliştirmesi gerektiği hakkında fazla bir fikri yok.** Türkiye’nin ise ABD ile müttefikliğin kendine sağladığı politik ve askeri avantajları küçümsememesi ve bunlardan vazgeçmemesi gerekir. F35 uçaklarını Türkiye’nin alamaması buna bir örnek. Kısaca, ilişkilerin düzelmesi için iki tarafın da yeni adımlar atması ve birbirlerinin pozisyonunu anlamaya çalışmaları gerekli.

Bugünkü dinamiklerle ilişkilerin düzelmesi çok zor. Ancak ortak bir güvenlik tehdidi ya da taraflardan birinin diğerine -bir sebeple- daha çok ihtiyaç duyması durumunda tekrar yakınlaşma başlayabilir. Nihayetinde, 1946’da resmen başlayan bu ittifak tam da bu şartlar altında mümkün olmuştu.

***** ***** ***** *****

TR-ABD İlişkileri: Bitmeyen gerginlik politikaları

Doç. Dr. Evren Çelik-Wiltse, Güney Dakota Devlet Üniversitesi

Sanıyorum **Türkiye-ABD ilişkilerinde** son yıllarda, özellikle de vahim 15 Temmuz darbe kalkışmasından sonra **“yeni normal” bir aşırı gerginlik hali**. Her iki taraf da ipleri önce gerip sonra tam kopmaya yakın gevşetiyorlar. Fakat problemleri çözmüyorlar. En iyi ihtimalle sorunlar askıya alınıyor. Bir arada kalmışlık hali hâkim oluyor. Örneğin Halkbank davası, New York Güney Bölgesi mahkemelerinde yıllardır bekliyor. Durum adeta bir satranç oyunu gibi: ABD mahkemeleri bir hamle yapıyor, Halkbank'ı eğer mahkemeye çıkıp savunma yapmazsa daha büyük cezalarla tehdit ediyor. Buna karşı Halkbank da hamlesini yapıyor, mahkemeye çıkıyor ama diplomatik olarak dokunulmazlığı olduğunu söylüyor. Sorun yine kalıcı olarak çözülmüyor. Çoğu sorun bu germe-gevşetme dinamikleri üzerinden devam ediyor.

Türkiye'ye karşı yaptırım konusunda da bu gerginlik ve arafta kalma halinin maalesef bir müddet devam edeceğini düşünüyorum. Şimdiye kadar ABD yasama organının her iki partiden de destek alarak güçlü bir şekilde bastırıldığı yaptırımlar, yürütmenin başı Başkan Donald Trump'ın şahsi inisiyatifi ile durduruluyordu. Yani siyasi kurumlar üçgeninde yasamanın gerdiği ipi, yürütme gevşetiyordu. Şimdi Joe Biden başkanlığında ilk defa bir müttefik için işletilen CAATSA yaptırımları yürürlüğe girecek mi diye bekliyoruz. Biden başa gelir gelmez inisiyatif kullanıp yaptırımları bir süre öteleyebilir. Fakat bunu yapsa bile, yıllardır süregelen bu gerginliğin büyük maliyetleri olacak; oluyor.

En basitinden eğitim camiasından bir örnek vereyim: ABD'de her 3 yabancı öğrenciden biri Çinli. Her türlü gerginliğe rağmen, Çin'den gelen öğrencilerin önü kesilmiyor. ABD'ye en çok öğrenci gönderenlerde 2. sırada Hindistan, 3. sırada Güney Kore var. Çin aynı zamanda ABD'nin en büyük dış ticaret ortağı. Yani gerginliğe rağmen Çin ile kurumsal ilişkiler tıkr tıkr devam ediyor. Oysa Türkiye'nin ABD ile ticareti çok cılız. Bir türlü kota ve diğer engelleri aşip gerektiği gibi atılım yapamıyor Türkiye. Türkiye'den giden/gidecek öğrenciler ise son yıllarda büyük zorluklarla karşılaşiyor. Devletin bazı kurumları zaten ABD'ye yönelik eğitim bursunu kesti. Keza ABD'den *study abroad* tipi değişim programları ile Türkiye'ye öğrenci getirmek de çok zorlaştı. Çünkü ABD Dışişleri Bakanlığı Türkiye'yi “yüksek risk” kategorisine koyunca ABD üniversiteleri Türkiye'ye öğrenci göndermekten imtina ediyorlar. Kısacası, **ipleri sürekli gerip gevşetmenin de çok ciddi iktisadi, toplumsal ve siyasi maliyetleri var.**

Biden en iyi ihtimalle yaptırımları öteleyecek, ama bu şekilde yine kalıcı bir çözüm sunmamış olacaktır.

***** ***** ***** *****

Türk-Amerikan ilişkilerinde belirleyici faktör güven erozyonu olacak

Barçın Yinanç, Gazeteci

ABD'de başkanlık seçimlerini kazanan Joe Biden ve ekibi gerek hasım gerekse müttefikleriyle ilişkilerine farklı bir dinamik getirmeyi deneyecek.

Hasım listesinin başındaki Çin, Rusya ve İran üçlüsünden son ikisi Türkiye'nin komşuları. En önemli müttefiklerinin içinde yer aldığı NATO'da da Türkiye aktif oyuncularından. ABD'nin Çin'le Afrika'daki rekabetinden, NATO'nun Afganistan'da oynayacağı role kadar çok geniş bir coğrafyada Türkiye'nin alacağı tutumlar Biden'a destek de olabilir köstek de. **Biden'ın Türkiye'ye sadece ikili ilişkilerde yaşanan sorunlar üzerinden değil, çok daha geniş bir perspektifinden yaklaşmayı denemesi beklenebilir.**

Nitekim, her iki taraftan gelen mesajlar kapsamlı bir diyalog sürecinin başlayacağı yönünde işaretler veriyor. Bu diyalogun, Türkiye'nin Rusya'dan aldığı S-400 füze savunma sistemi ile ABD'nin PKK'nın Suriye'deki kolu olarak görülen YPG'ye verdiği destek, yani sadece tarafların kendilerince önemsedikleri konularla sınırlanmasının yanlış olacağı konusunda her iki ülkenin de fikir sahibi olması beklenir.

Öte yandan, ilk görüşmelerde iki taraf da karşılıklı "niyet okuması" yapacak, ilişkilerin geleceğini tarafların bu niyet okumalarından çıkaracağı sonuçlar belirleyecek.

Sorunların birikmesine neden olan karşılıklı güvensizliğin temel sebeplerine inerek, etekteki taşların döküldüğü bir diyalog süreci başlayabilecek mi? ABD sorunların kökünde AK Parti iktidarının İslami ideolojisini görürken, AK Parti de karşısında kendisini iktidardan düşürmeye çalışan, bölgesinde oynamaya çalıştığı başat rolü dinamitlemek isteyen bir global güç olduğuna inanıyor.

Ak Parti iktidarı Batının yeniden bütünleşip ortak politikalar geliştireceği bir sürecin başlamakta olduğunu ıskalayıp, Batı blokuyla ilişkilerini sürekli gerilim üzerinden mi yürütecek? Yoksa, İslami ideolojisine dayanan dış politikasının başta Doğu Akdeniz olmak üzere kendisine pahalıya patladığının farkına varıp, Batı İttifakı içinde yer almasının Rusya ve Çin gibi ülkelerle ilişkilerde elini güçlendirdiği bilinciyle mi hareket edecek?

Biden yönetimi bir taraftan Çin ve Rusya'ya karşı Batı İttifakını pekiştirmeye çalışırken, Türkiye, Meksika, Hindistan ve benzeri orta ölçekli ülkelerin bu çabayı zora sokmayacak şekilde ilişkilerini çeşitlendirme ihtiyaçlarını ne derece anlayışla karşılayacak henüz bilmiyoruz. Eğer tarafların bu sorulara vereceği cevaplar ışığında, **Ankara ile Washington arasındaki güven erozyonu giderilebilirse, sorunlara çözüm iradesi ortaya çıkar. O zaman da iş diplomatların düğüm çözme yeteneği ile yaratıcılığına kalır ve ilişkilere *reset* atılabilir.**

***** ***** ***** *****

ABD-Türkiye ilişkileri Biden iktidarı için öncelikli konu değil

Prof. Dr. Binnur Özkeçeci-Taner, Hamline Üniversitesi

Joe Biden, Kasım 2020’de yapılan Başkanlık ve Kongre seçimlerinden önce yaptığı birkaç konuşmasında, ABD’nin dış politika önceliklerini şu şekilde sıralamıştı: (1) Ülke içinde ve dünya genelinde demokrasiyi savunmak; (2) ABD’nin ekonomik güvenliğini sağlamak; (3) ABD’nin tarihi ortaklıklarını ve -NATO da dahil olmak üzere- ittifaklarını yenilemek.

Bu öncelikler göz önüne alındığında, ABD-Türkiye ilişkilerini inişli çıkışlı günlerin beklediği öngörülebilir. Türkiye her ne kadar kendini hâlâ NATO ittifakının önemli bir üyesi olarak görse dahi, ülkenin ABD ve NATO üyesi diğer ülkeler gözünde özellikle son 10 yılda zedelenen “güvenilir müttefik” ve “demokratik İslam ülkesi” imajının kısa vadede değişmesi beklenmemeli. Ayrıca, 14 Aralık’ta ABD Dışişleri Bakanı Mike Pompeo tarafından açıklanan Türkiye’ye yönelik yaptırımlar, Kongre’nin Türkiye karşıtı tutumunu bir kere daha gözler önüne sererek, iki ülke arasındaki ilişkileri daha da karmaşık hale getirdi.

Bilindiği gibi, 2000'lerin başına kadar Türkiye dostu birçok üyesi olan Kongre, özellikle 2009 sonrasında bu özelliğini kaybetti. Cumhurbaşkanı Erdoğan başta olmak üzere, Türkiye dış politikası mimarlarının bu konu üzerine eğilmeleri ve Türkiye'ye Washington'da destek verecek kişi, kurum ve kuruluşlarla daha verimli çalışmaları gerektiği ortada. Zira, **Washington'daki Türkiye karşıtı mevcut durum değişmeden ABD-Türkiye ilişkilerinin geleceği çok iç açıcı görünmüyor.** Trump sonrasında kurumsal dış politikayı önceleyeceği düşünölen Biden iktidarında, özellikle Kongre'nin etkisinin artacağını varsaymak yanlış olmayacaktır.

Joe Biden döneminde ABD-Türkiye ilişkilerini etkileyecek diğer bir önemli konu da ABD'nin önümüzdeki yıllarda Orta Doğu politikasının nasıl şekilleneceğidir. Obama dönemi Orta Doğu politikasının tamamıyla reddedildiği son dört yılın ardından, Başkan Biden'ın Orta Doğu politikasına nasıl bir yön vereceği henüz belli değil. Bu biraz da Demokratik Parti bünyesindeki İsrail ve Suudi Arabistan karşıtı kesimle İran karşıtı kesiminin hangisinin daha etkili olacağına bağlı. Biden kabinesinde Dışışleri Bakanı olarak görev alması beklenen Anthony Blinken'in Irak ve Suriye konusundaki önceliklerinin yanı sıra, ABD'nin İran, İsrail ve Suudi Arabistan'la ilişkileri de ABD-Türkiye ilişkileri açısından önemli olacaktır.

Unutulmaması gereken diğer bir nokta da yeni ABD hükümetinin birçok dış politika önceliği olmasına rağmen daha çok iç politika odaklı bir iktidar olacağıdır. Başkanlığının ilk aylarında ırksal adaletsizlik, göç, ekonomi ve sağlık konularına odaklanması beklenen Joe Biden'ın Beyaz Saray İç Politika Konseyi'ne liderlik etmesi için ABD'nin Birleşmiş Milletler eski temsilcisi Büyükelçi Susan Rice'ı seçmiş olması önemlidir. Bu bağlamda ve yukarıda belirtilen noktalar göz önüne alındığında, ABD-Türkiye ilişkileri en azından kısa vadede Biden iktidarı için öncelikli konu olmayacaktır.

***** ***** ***** *****

Yaptırım Paketinin Uygulanmasını İlişkilerin Seyri Belirleyecek

Özgür Ünlühisarcıklı, *German Marshall Fund Ankara Ofisi Direktörü*

Trump yönetiminin giderayak Türkiye'ye yönelik CAATSA yaptırımlarını devreye sokması bu gelişmenin ABD-Türkiye ilişkisini nasıl ve ne ölçüde etkileyeceği sorusunu gündeme getirdi ve bu yönde bir tartışma başladı. Oysa gerçekte tartışılması gereken ABD-Türkiye ilişkilerinin Biden yönetiminin göreve başlaması ile içine gireceği iklimin yaptırımların uygulamasını nasıl etkileyeceği. Bunun neden böyle olduğunu anlamak için yaptırım paketinin içeriğine bakmak lazım.

Türkiye'ye yönelik CAATSA yaptırımları Savunma Sanayi Başkanlığı'nı (SSB) ve onun yöneticilerini hedef alıyor. Dolayısıyla teorik olarak Türkiye'nin SSB kanalını kullanmadan doğrudan Millî Savunma Bakanlığı kanalıyla ABD'den savunma materyalleri alımı için görünürde bir engel yok. Benzer bir şekilde yürürlüğe sokulan yaptırım paketi Türkiye'de yerleşik savunma sanayi şirketlerinin ABD'den ara mamul veya yeden parça almalarını da şayet aracı olarak SSB'yi kullanmıyorlarsa bir engel çıkarmıyor. Öte yandan bu durum yoruma açık ve yorumu yapacak olan da ABD Yönetimi ve ABD Kongresi.

Önümüzdeki dönemde ABD-Türkiye ilişkilerindeki gerilimin devam etmesi veya tırmanması durumunda ABD Yönetimi Türkiye'nin ABD'den SSB kanalını kullanmadan savunma materyalleri ithalatı yapmasını yaptırımı delme girişimi olarak yorumlayabilir. ABD Yönetimi böyle yorumlamamayı tercih etse de ABD Kongresi böyle yorumlayarak Yönetim üzerinde yaptırımın uygulama alanını

genişletmesi için baskı kurabilir.

Öte yandan ABD-Türkiye ilişkilerindeki gerilimin düşmesi ve işbirliğini kapsamının genişlemesi durumunda ABD Yönetimi Türkiye'nin SSB dışındaki kanalları kullanarak ABD'li şirketler ile yapacağı savunma materyalleri ticaretine göz yumabilir ve Kongre'yi de göz yummaya ikna edebilir. Hatta Türkiye Rusya Savunma Sanayi ile işbirliğinden uzaklaştığı konusunda ABD Yönetimi'ni ikna ederse yaptırımlar hafifleyebilir. Öte yandan, **ABD Kongresi'ni yaptırımları kaldırmaya ikna etmek için Türkiye'nin S-400'lerden bir şekilde kurtulması gerekiyor ki işte bu kolay değil.**

***** ***** ***** *****

ABD ile İlişkilerin Restorasyonu Mümkün, Ancak Çantada Keklik Değil

Aslı Aydıntaşbaş, *Avrupa Dış İlişkiler Konseyi, Washington Post*

15 Temmuz darbe girişimi sonrasında türbölanslı bir evreye giren Türkiye-ABD ilişkisi, Donald Trump'ın başkanlığına bir "ikinci bahar" havasında başladı. Fakat bunun "sahte" bir bahar olduğunun ortaya çıkması, çok uzun sürmedi. Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan ve ABD Başkanı Donald Trump arasındaki kimya

ötesinde ikili ilişkilerde ciddi bir ilerleme kaydedilmedi; Halkbank, S-400, Suriye ve Doğu Akdeniz gibi sorunlu dosyalar olduğu gibi bugüne kadar geldi.

Joe Biden'ın iktidara gelmesiyle Ankara-Washington hattında ilişkileri yeniden rayına oturtma anlamında bir "restorasyon" imkânı var. Hiçbir şey garanti olmasa da iki taraftan da bu yönde bir çaba olacağı yönünde sinyaller geliyor. Her ne kadar ABD Kongresi ve Demokrat Parti camiası Türkiye ve Türkiye'deki mevcut hükümet konusunda oldukça tepkili olsa da Biden'ın dış politika ekibi Türkiye'yi yakından tanıyan ve jeopolitik konumunu önemseyen isimlerden oluşuyor. Eninde sonunda bir masa kurulacak, sorunları aşmak adına *reset*("sıfırlama") diye tabir edilen bir büyük pazarlık yapılacaktır. Bu pazarlığın içinde de sadece Türk-ABD ilişkileri değil, S-400 ve Halkbank gibi dosyalar ile Suriye, Doğu Akdeniz ve genel anlamda Orta Doğu'nun da olacağına şüphe yok.

Fakat, iki taraf da iyi niyetli olsa dahi, tarihin akışını tamamen geri çevirmek mümkün değil. Washington karşısında transatlantik ittifakındaki rolünden gurur duyan 1990'lı ya da 2000'li yılların Türkiye'si değil, daha iddialı, özgüveni yüksek, bölgesel üstünlüğünü kanıtlama arzusunda ve dünya siyasetinde daha etkin rol oynamak isteyen bir Türkiye bulacaktır. Ankara ise karşısında Orta Doğu'dan bunalmış, Türkiye'den hayal kırıklığı yaşayan, Çin ile Rusya'ya odaklı ve Ankara'yla sorunlu ilişkilerini Avrupa'ya devretmek isteyen bir ABD bulacaktır.

Bu ortamda dahi *reset*mümkün elbette; ancak çantada keklik değil. **Dost kalabilmek için, iki tarafın da eski şablonları bir kenara bırakması, esnek düşünmesi ve dost olmanın her zaman ortak iş yapmak ya da aynı düşünmek olmadığını kabul etmesi gerekiyor.**